

DOI: 10.33766/2524-0323.102.205-216

УДК: 342.22:004.8(477)

*Пиляк М. І., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права
Вінницького торгово-економічного інституту ДТЕУ (м. Вінниця, Україна)*

e-mail: m.pyriak@vtei.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9133-6762>

*Кокарча Ю. А., кандидатка політичних наук, доцентка кафедри права
Вінницького торгово-економічного інституту ДТЕУ (м. Вінниця, Україна)*

e-mail: y.kokarcha@vtei.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0874-3688>

ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВОГО БЕЗСМЕРТЯ: МЕЖІ АВТОНОМІЇ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У статті досліджено етичні та правові виклики, пов'язані з поняттям цифрового безсмертя в контексті сучасної цифрової епохи. Розглянуто етичні та правові питання, пов'язані зі збереженням цифрового сліду та представленням особи після біологічної смерті в інтернеті. Запропоновано аналізувати етичні аспекти цифрового безсмертя, звертаючи увагу на право людини вирішувати, що залишити після своєї смерті в цифровому просторі. Розглянуто також поняття правового статусу цифрової особи. Досліджено правові норми, які регулюють доступ до даних померлих осіб та їхніх цифрових акаунтів.

Також запропоновано механізми, які можуть забезпечити виконання волі людини щодо її цифрового відображення після смерті, зокрема враховуючи автономію та ідентичність у цифровому просторі. Крім іншого, зосереджено увагу на правових аспектах видалення цифрових слідів померлих осіб і забезпеченні приватності й гідності померлих у цифровому середовищі. Досліджено процедури та правові механізми, які можуть бути розроблені для вирішення цих питань.

Стаття сприяє поєднанню аспектів правознавства та філософії для аналізу етичних, правових та філософських вимірів цифрового безсмертя. Авторами запропоновано розглянути актуальні проблеми та обговорити можливі наслідки цифрового безсмертя. Зазначено про важливість знаходження балансу між індивідуальними правами на приватність та контролем над своїм цифровим спадком і колективними інтересами, такими як суспільні норми, етика та захист інших осіб. Висновки, представлені в статті, можуть слугувати основою для подальшого обговорення й розробки етичних та правових чинників, які враховуватимуть особисті, соціальні й технологічні аспекти цифрового безсмертя. Подальше дослідження цієї теми може сприяти розвитку прогресивних правових і політичних інструментів, які забезпечать гармонію між індивідуальними правами та суспільними потребами у цифровому просторі.

Ключові слова: цифрове безсмертя, етика, правові виклики, автономія, ідентичність, приватність, цифровий спадок, соціальні наслідки, цифрові сліди, юридична відповідальність.

Постановка проблеми. Актуальність обраної тематики полягає в тому, що сучасний розвиток технологій суттєво змінює сприйняття людиною свого власного біологічного тіла. За допомогою новітніх засобів комунікації, таких як віртуальна реальність та інтерактивні інтерфейси, користувачі стають усе більш залученими до цифрового середовища, де такі технології стають невід'ємною частиною їх біологічного тіла та свідомості. Дослідження етичних, філософських і правових викликів, що виникають із розширення меж сприйняття людського тіла, та питання, пов'язані з приватністю, ідентичністю, автономією та контролем над цифровими технологіями, стають усе більш актуальними в сучасному світі. Виникає стимул обговорення процесу цифрового безсмертя, його наслідків і впливу на суспільство. Розуміння цих етичних та правових викликів є важливим для розробки політик, законодавства та норм, які враховуватимуть права та потреби людей у цифровому просторі.

Таким чином, ця стаття має важливе значення для наукового дослідження та обговорення впливу технологічного прогресу на сприйняття існування та свідомості людини. Вона спонукає до подальшого розвитку етичних та правових аспектів, що враховуватимуть ці нові реалії і забезпечуватимуть гармонію між технологічними досягненнями та індивідуальними правами людини.

Поділяємо позицію П. Лісовського та Ю. Лісовської, що життя не є фізичним процесом, оскільки воно є кодифікованою інформацією про особистість, що здійснено на відповідному носії, а саме цифровому або кодуєчому ДНК у випадку з фізичним життям. Сучасні науково-технологічні можливості щодо цифрового безсмертя креативної особистості в недалекому майбутньому призведуть до філософсько-правових потрясінь. Незабаром можливе переосмислення традиційних уявлень про такі фундаментальні поняття, як: життя, розум, людина, природа, існування [1, с. 126].

Завдяки швидкому розвитку технологій, людина все більше розуміє своє власне тіло. Раніше ми змушені були обмежуватися лише тими відчуттями, які можна було отримати зі звичайних чуттєвих органів. Наприклад, відчуття досвідченим воїном кінцівки своєї холодної зброї, а водієм – габаритів транспортного засобу, як свого власного тіла тощо. Проте з появою нових технологій усе змінюється. Тепер можливо сприймати додаткову реальність і взаємодіяти з нею, завдяки сучасним засобам комунікації. Вони стають невід'ємною частиною нашого тіла і свідомості, подібними до органів або каналів передачі нервових сигналів. І хоча на початку може здаватися незвичним і складним пристосуватися до них, упродовж деякого часу ми стаємо залежними від них. Відмова від цих новацій є марною спробою, як і спроба жити без них [2, с. 38].

Проблемою цифрового безсмертя цікавилися багато дослідників, як вітчизняних, так і зарубіжних. Проте в даній статті ми зверталися до праць О. Авраменко, Н. Бугайової, О. Добродум, П. Кравченко, Т. Кісельової, П. Лісовського, Ю. Лісовської, О. Радутного, О. Омелян та інших.

Формулювання цілей. Метою статті є виокремити етичні та правові виклики, пов'язані з поняттям цифрового безсмертя; оцінити якість правового регулювання доступу до даних померлих осіб та їхніх цифрових акаунтів, визначити перспективи подальших досліджень з обраної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Завдяки прогресу медичної науки та технологій, передбачувана тривалість життя людини в розвинутих країнах світу сягає 76-80 років [3]. Незважаючи на це значне досягнення, у людей усе ще існує страх перед смертю через неподолані фактори, такі як хронічні хвороби, вірусні захворювання, рак тощо. Кожна особа розуміє обмеженість свого життя.

Ідея подолання смерті давно має глибокі історичні корені. Віра у продовження життя та перемогу над смертю є основою багатьох релігійних віровчень. Проте в XXI столітті люди шукають надійний та зрозумілий спосіб досягнення бажаного безсмертя. Традиційні уявлення про смерть, як друге народження, дивно та навіть абсурдно виглядають у світлі сучасних досягнень науки. З розвитком біотехнологій усе більше людей вірять у можливість подолання смерті або її максимальне відтермінування [4, с. 51]. Однією із таких можливостей є цифрове безсмертя.

Поняття цифрового безсмертя ще малодосліджене науковцями. Проте, узагальнюючи короткі окремі відомості про дане явище, можна охарактеризувати його як концепцію, що виникає в контексті сучасного цифрового віку, де людина може продовжувати існувати після смерті у віртуальному просторі. Це нове явище виникає завдяки розвитку технологій, таких як штучний інтелект, віртуальна реальність, кібернетика та інші. Цифрове безсмертя полягає у створенні цифрової копії особи, яка зберігає її індивідуальну ідентичність, знання, досвід та емоції.

У цифровому просторі людина може залишити по собі цифровий слід, що включає текстові, візуальні, аудіо- та відеоматеріали, а також персональні дані, які можуть бути доступні після її смерті. Якщо ж створити цифрову копію людини у віртуальному середовищі, то вона змогла б взаємодіяти з іншими користувачами, зберігати відомості про себе в хмарних сховищах, розповідати свою історію та відповідати на запитання. Н. Бугайова зазначає, що швидкий технологічний прогрес сприяє розвитку концепції цифрового трансферування людської особистості, що полягає в збереженні свідомості та пам'яті особи в цифровій формі за допомогою програмного забезпечення. Ця цифрова копія може бути завантажена до віртуальної реальності або в новий біологічний чи кібернетичний об'єкт. [5, с. 65].

Цифрове безсмертя, як концепція збереження людської особистості після смерті у віртуальному просторі, порушує численні етичні питання та породжує дилеми, що потребують серйозного розгляду. З одного боку, цифрове безсмертя може відкрити нові можливості для збереження спадковості, знань та ідентичності людей, а також сприяти подальшому розвитку науки та культури. З іншого – воно порушує цілу низку етичних проблем.

Перша етична проблема пов'язана з приватністю та конфіденційністю цифрової особистості. Цифрова копія людини може містити велику кількість особистих даних, які ризикують стати предметом зловживання або несанкціонованого доступу. Чи має людина контроль над своїми цифровими даними після смерті? Як забезпечити безпеку та захист особистої інформації, що може бути доступна цифровій копії? Подібні питання дотичні до проблеми прав людини на приватність та самовизначення, а їх розгляд вимагає розробки відповідних правових та етичних норм.

Друга етична проблема полягає в збереженні автентичності та цілісності цифрової особистості. Як беззаперечно ствердити, що цифрова копія відображає істинну ідентичність та досвід особи? Чи можуть бути внесені зміни до цифрової особистості після смерті? Ці питання відносяться до етики створення та використання цифрових копій, а також потреби збереження історичної правдивості та індивідуальності.

Третя етична проблема пов'язана із соціальними наслідками цифрового безсмертя. Як вплине ця технологія на суспільство і міжособистісні відносини? З одного боку, цифрове безсмертя може створити нерівновагу між тими, хто має доступ до цифрової інтерпретації, і тими, хто не має такої можливості. Це призведе в майбутньому до появи нових форм нерівності та соціального розколу. З іншого боку, цифрове безсмертя може вплинути на природу міжособистісних відносин. Якщо людина має можливість продовжити своє існування в цифровій формі, то це може викликати заплутаність у визначенні межі між реальним та віртуальним світом і призвести до зсуву у сприйнятті особистої ідентичності, взаємодії та значення фізичної присутності.

Крім того, виникають питання етики щодо використання цифрових копій після смерті людини. Чи можуть цифрові особистості брати участь у суспільному, політичному або економічному житті? Як це може вплинути на розподіл ресурсів та влади в суспільстві?

У цілому етичні питання, пов'язані з цифровим безсмертям, потребують ретельного аналізу та обговорення. Важливо розробити відповідні правові та етичні рамки для забезпечення захисту приватності, автентичності та справедливого використання цифрових копій особистості після смерті.

Надзвичайно логічним продовженням етичних викликів є правові проблеми й особливості, що пов'язані з цифровим безсмертям. Зокрема це правові характеристики цифрової людини та визначення її правового статусу в системі правовідносин тощо.

Правові характеристики цифрової людини в сучасному науковому обігу дещо різняться. Наприклад О. Радутний вважає, що відсутні підстави виключати цифрову людину з кола суб'єктів правовідносин. Замість того, можливим рішенням є надання цифровій особі окремого правового статусу як спеціального суб'єкта правових відносин або спеціальної правової особи. У такому випадку важливо враховувати ситуації посередньої винності, коли правопорушення здійснюється «... шляхом використання інших осіб, що, відповідно до закону, не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне...» (ч. 2 ст. 27 КК

України) [6]. Причому, якщо буде встановлено певний рівень маніпулювання цифровою особою, це може вважатися обставиною, що виключає винність та волевиявлення дії. Кожна з характеристик або функцій цифрової особи може вказувати на наявність у неї особливих переваг та спеціального правового статусу як спеціального суб'єкта правових відносин. Це створює потребу перегляду багатьох основних доктринальних положень, появу нових прав і свобод для такого нового покоління. Для того необхідно, наприклад, у формулюваннях «фізична особа зі штучно покращеними фізичними або когнітивними характеристиками» закріпити в законі такі ознаки, як сила, спритність, гнучкість, витривалість, швидкість реакції, покращене сприйняття сигналів електромагнітного спектру різних діапазонів (інфрачервоне, гама, рентгенівське, ультрафіолетове, оптичне, електромагнітне випромінювання, мікро- та радіохвилі тощо), а також здатність сприймати інфразвук, ультразвук або гіперзвук, штучна пам'ять, аналітичні здібності на основі імплантованого програмного та апаратного забезпечення, здатність обробляти значні обсяги інформації та інші [2, с. 48].

Бен Честер Чеонг вказує на можливість надання, так званому, «аватару» окремого правового статусу, аналогічного корпоративній особі в законодавстві про компанії. Це відкриває шлях до визначення різних типів прав та зобов'язань, які «аватар» може мати в метавесвіті. Тобто автор зауважує на необхідності окремого правового регулювання віртуальних відносин із виокремленням особливого суб'єктного складу [7, с. 294].

На думку О. Є. Аврамової, віртуальну особистість можна розглядати в контексті права інтелектуальної власності, оскільки авторство може існувати як у реальному, так і у віртуальному середовищі. У кіберпросторі автор самостійно створює свою ідентичність (ігровий профіль, аватар, акаунт, користувач ігрової платформи), яка відображає його творчу працю та виконує роль ідентифікації автора серед інших користувачів. Ідентифікація віртуального автора з реальним може бути здійснена самим автором або, при збереженні анонімності, його представником, таким як власник вебсайту або вебсторінки, де розміщена або використовується відповідна електронна інформація про автора та його творчу, інтелектуальну, наукову діяльність [8].

Враховуючи позиції науковців, варто узагальнити, що цифрова особистість є новим феноменом у правовій сфері, що вимагає уваги та ретельного розгляду. Це поняття визначається як віртуальна або цифрова репрезентація фізичної особистості, яка існує у кіберпросторі і взаємодіє з іншими цифровими суб'єктами. Правовий статус цифрової особистості є предметом дискусій та активно обговорюється у правовій науці. Основна проблема полягає в адаптації законодавства до швидкого розвитку технологій та цифрових інновацій, забезпечуючи захист прав та свобод цифрових особистостей.

Одним із ключових аспектів правового статусу цифрової особистості є захист персональних даних. Цифрова особистість має право на конфіденційність своїх персональних даних, а також на контроль над їх збором, зберіганням та використанням. Законодавство повинно передбачати механізми захисту цих

прав та встановлювати відповідальність за порушення конфіденційності персональних даних. Правовий статус цифрової особистості також повинен включати право на цифрову приватність. Це означає, що цифрова особистість має право на захист своєї приватності в кіберпросторі, у тому числі від незаконного доступу до її особистих комунікацій, електронних повідомлень та інших цифрових даних.

У контексті нашого дослідження важливо розглянути правові норми, які регулюють доступ до даних померлих осіб та їх цифрових акаунтів. Зокрема, можливість передачі, наприклад, заповідати свої цифрові активи, доступ до акаунтів у соціальних мережах тощо.

Соціальні мережі Instagram та Фейсбук, перетворилися в сучасному світі на інструменти праці і джерела значного доходу, які можна вважати «цифровою спадщиною». Унаслідок пандемії, більшість магазинів перейшли в онлайн, і наявність власної сторінки в соціальних мережах стала невід'ємною частиною будь-якого агентства чи компанії. Якщо мова йде про акаунти, особливо про бізнес-акаунти в Instagram, Facebook, App Store, Apple Music, то пароль до сторінки став цінним активом, а не просто послідовністю букв і цифр [9].

Науковці з Оксфордського університету провели дослідження, результати якого показали, що до 2100 року кількість облікових записів померлих осіб на платформі Facebook перевищить кількість активних живих користувачів. Це пояснюється статистикою, згідно з якою щодня близько 8 000 осіб, котрі є користувачами цієї соціальної мережі, покидають світ [10].

Проблема цифрової спадщини як важливого аспекту в питанні цифрової людини загалом є важливою та потребує законодавчого регулювання. І це стосується не лише профілю в соцмережі. Є ще дані про електронні гаманці, куплену музику, фільми, паролі.

Аналізуючи законодавство більшості країн, можна сказати, що питання цифрової спадщини практично не врегульоване. В українському законодавстві такого визначення поки що немає. Але є приклад США, де розробили Закон про довірчий доступ до цифрових активів (the Fiduciary Access to Digital Assets Act) [11], який гарантує право фізичним особам передавати цифрові активи у спадок так само, як будинок чи інше майно. За законом, «цифрові активи» можуть включати інформацію, що зберігається в облікових записках електронної пошти, соціальних мереж, облікових записках PayPal тощо.

У різних країнах проблеми, пов'язані з успадкуванням цифрових активів, часто вирішують через судові процеси. Наприклад, Верховний суд Німеччини прийняв рішення, щодо доступу батьків до акаунту своєї доньки на Facebook після її трагічної смерті. Вони вважали, що розгляд листування доньки може допомогти встановити, чи була її смерть самогубством чи нещасним випадком. Попередньо суди відхиляли вимоги батьків, проте Верховний Суд підтримав їх, посилаючись на те, що вони успадкували права та обов'язки доньки шляхом укладення угоди з Facebook [12].

Авансування технологій ставлять перед суспільством нові виклики у сфері успадкування цифрових активів після смерті. Завдяки збільшенню обсягу особистих даних, які зберігаються в електронному вигляді, стає все важливішим розробка механізмів, які забезпечать виконання волі людини та збережуть автономію та ідентичність навіть після її смерті.

Один із способів розв'язання цієї проблеми полягає у впровадженні цифрових довірчих указівок. Вони дозволяють особі передати інструкції стосовно управління своїми цифровими активами після смерті. Це може включати надання доступу до облікових записів соціальних мереж, електронної пошти, фотоархівів та інших цифрових ресурсів, а також визначення вимог щодо їх подальшого використання. Ці вказівки можуть бути включені до заповіту або довірчої угоди, що надають їм юридичну силу.

Додатково сервіси управління цифровими спадками можуть стати важливими механізмами для забезпечення виконання волі людини після смерті. Ці спеціалізовані компанії можуть зберігати цифрові активи, включаючи паролі та іншу важливу інформацію, і забезпечувати їх безпечний доступ та виконання вказівок, заданих особою щодо цифрового відображення після смерті. Вони можуть мати системи шифрування та автентифікації, що забезпечують конфіденційність і захист особистих даних, враховуючи принципи приватності та автономії особи.

Крім того, розвиток легальних умов для цифрового успадкування також може забезпечити виконання волі людини в цифровому просторі. Законодавство може визнати цифровий спадок як частину успадкування та встановити правові механізми для визнання та реалізації вказівок, заданих особою, щодо її цифрових активів. Це може включати процедури судового врегулювання спорів, пов'язаних із цифровим успадкуванням, та визначення правового статусу цифрових активів.

Поняття ідентичності в цифровому просторі також є ключовим у забезпеченні виконання волі людини після смерті. Механізми автентифікації та верифікації особи можуть забезпечити те, що лише визначені особи, уповноважені володіти цифровим відображенням померлої особи, матимуть доступ до цих активів. Це може включати використання біометричних даних, мультифакторної автентифікації та інших технологій, що гарантують безпеку та недоступність для неуповноважених осіб.

Усі ці механізми спрямовані на забезпечення автономії та ідентичності людини в цифровому просторі після смерті. Вони дозволяють особі мати контроль над своїми цифровими активами та впливати на їх подальше використання, зберігаючи її волю та цифрову ідентичність.

Основоположним аспектом управління цифровими слідами померлих осіб є виконання їхньої волі та забезпечення приватності та гідності в цифровому середовищі. У зв'язку зі зростанням важливості цифрових даних і особистих відображень у мережі, стає все більшим завданням врегулювання правових аспектів видалення цих цифрових слідів та збереження приватності та гідності померлих осіб. Перш за все важливо розглянути правову основу, що регулює видалення

цифрових слідів померлих осіб. Законодавство повинно встановлювати чіткі правила та процедури виконання волі померлих щодо їхніх цифрових активів. Це може включати встановлення термінів, процедур аутентифікації та дозвіл на доступ до активів, а також механізми для визнання та реалізації цих вказівок [13, с. 459].

Забезпечення приватності та гідності померлих осіб у цифровому середовищі також є важливою проблемою. Цифрові дані померлих осіб повинні бути захищені від незаконного доступу, недоречного використання та зловживання. Такий захист може бути забезпечений шляхом використання механізмів шифрування, контролю доступу та ідентифікації. Додатково законодавство повинно встановлювати обов'язки для постачальників цифрових послуг щодо збереження приватності та гідності померлих осіб, зокрема шляхом обмеження використання їхніх персональних даних та відображень.

Враховуючи індивідуальні вподобання та цінності, важливо дати можливість померлим особам передавати свої цифрові сліди та вказівки щодо їх видалення після смерті. Це може бути здійснено шляхом включення волі померлої особи до заповіту або довірчої угоди, що надають їм юридичну силу. Такий підхід забезпечує універсальність та індивідуальну свободу в управлінні цифровими слідами померлих осіб. Однак, варто враховувати, що видалення цифрових слідів померлих осіб може мати вплив на спогади, причетність до вчинення злочинів [13, с. 463] або інші наслідки. Тому важливо знайти баланс між виконанням волі померлих та збереженням цифрових слідів. Законодавство повинно враховувати цю проблему та встановлювати обмеження щодо видалення цифрових слідів, які можуть мати значення для спадкоємців, історії або культурної спадщини.

Крім того, створення механізмів для виконання волі померлих осіб щодо цифрових слідів повинно супроводжуватися особливою увагою до етичних аспектів. Врахування гідності померлих осіб, їхніх цінностей та вподобань має бути ключовим пріоритетом. Забезпечення відповідального та етичного використання цифрових слідів померлих осіб вимагає розробки відповідних етичних стандартів та норм, які повинні бути впроваджені у правових рамках.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що з поширенням новітніх технологій, таких як штучний інтелект, віртуальна реальність, з'являються нові можливості створення цифрових копій людської свідомості й особистості. Однак, таке цифрове безсмертя викликає серйозні етичні і правові дилеми. Питання про право на приватність і контроль над власною інформацією стають особливо актуальними. Окрім того, існує ризик зловживання цифровим безсмертям. Відтворення і контроль над індивідуальною свідомістю може призвести до маніпуляцій, підриву автономії і використання для злочинних цілей. Також важливо враховувати можливість створення фальшивих цифрових копій, які можуть спотворити істинну ідентичність особи і призвести до плутанини та невідрозуміння наслідків.

Для вирішення цих етичних і правових викликів необхідно розробляти відповідні нормативно-правові акти та етичні стандарти. Законодавство повинно встановлювати межі збирання та використання персональної інформації, а також захищати право особи на контроль над своєю цифровою копією і забезпечувати приватність. Варто розробляти етичні стандарти, які визначатимуть принципи використання цифрових копій людської особистості. Це повинні бути засади, що враховують недоторканість особистості, з обов'язковим дотриманням принципу добровільності та забезпечення суспільної безпеки. Крім того, важливо стимулювати наукові дослідження щодо цифрового безсмертя з етичної та правової перспективи. Це дозволить розуміти потенційні небезпеки і виклики, а також розробляти ефективні заходи для їх управління.

Загалом розвиток цифрового безсмертя має великий потенціал, але його впровадження повинно враховувати етичні та правові аспекти. Необхідно забезпечити баланс між технологічними можливостями і захистом прав і свобод особистості. Тільки таким чином можна досягти сталого і справедливого розвитку цифрової епохи з урахуванням етичних цінностей і правових норм.

Порушені питання та досліджені етичні та правові виклики, пов'язані з поняттям цифрового безсмертя, є дискусійними та відкритими для конструктивної критики й широкого обговорення, з огляду на їх актуальність та важливість для забезпечення подальшого розвитку інформаційного суспільства

Рекомендації щодо подальших досліджень окресленої проблематики:

- проведення глибокого аналізу правового середовища з урахуванням цифрового безсмертя, оцінка існуючих нормативно-правових актів, судових рішень та правової практики, що стосуються приватності, захисту даних, спадкування та контролю над цифровими копіями особистості;
- здійснення порівняльного аналізу правових підходів до цифрового безсмертя в різних країнах з метою розроблення міжнародних стандартів та гармонізації законодавства в цій галузі;
- вивчення потреби в створенні нових правових інструментів, таких як спеціальні цифрові заповіти або уповноважені особи для управління цифровою ідентичністю після смерті. Дослідження може включати вивчення можливості використання блокчейн-технології для забезпечення безпеки, прозорості та недоторканості цифрових копій особистості;
- глибше дослідження питань власності та контролю над цифровими копіями особистості.

Використані джерела:

1. Лісовський П., Лісовська Ю. Квантова комп'ютеризація як феноменально-цифрова комунікація в кіберсучасності: креативна особистість. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. С. 123-127.
2. Радутний О. Е. Правовий статус та характеристика цифрової людини. *Інформація і право*. 2021. Вип. 4 (39). С. 35-51.
3. Том Калвер, Нассос Стилліану. Хто, де і скільки: 9 фактів про тривалість життя у світі. *BBC News Україна*: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44127764>. (дата звернення: 04.06.2023)

4. Кравченко П., Кісельова Т. Людина і безсмертя в поглядах трансгуманістів. *Філософські обрії*. 2021. № 45. С. 50-57.
5. Бугайова Н. М. Віртуалізація особистості: етичні та юридичні аспекти цифровізації свідомості. *Розвиток медичного права України в контексті євроінтеграційних та глобалізаційних процесів*: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. уч. (10 грудня 2020 р.), 2021. Київ. С. 61-66.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. Редакція від 28.04.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (дата звернення: 04.06.2023)
7. Орешич В. Феномен віртуальної (цифрової) особистості у розумінні цивільного права. *Law and International Law*. Токуо, Япон. 2023. № 144. С. 293-296.
8. Аврамова О. Є. Система суб'єктів права інтелектуальної власності в умовах становлення кіберпростору. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2 (97). С. 39-47. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/items/80b8a904-a92-4fc1-9d89-81f75fd81da9>.
9. Лада Буріч. Смерть в епоху діджиталізації: що залишиться після вас. *Digilaw Blog*: веб-сайт. URL: <https://digilaw.pro/tpost/4ynoujhg621-smert-v-epohu-ddzhitalzatscho-zalishit>.
10. The dead may outnumber the living on Facebook within 50 years. *EurekAlert*: веб-сайт. URL: <https://www.eurekalert.org/news-releases/698549>. (дата звернення: 09.06.2023)
11. Fiduciary Access to Digital Assets Act. *Uniform Law Commission*: веб-сайт. URL : <https://www.uniformlaws.org/viewdocument/enactment-kit-68?CommunityKey=f7237fc4-74c2-4728-81c6-b39a91ecd22&tab=librarydocuments>. (дата звернення: 09.06.2023)
12. Спадкування акаунту в Facebook: що відбувається зі сторінкою людини, яка померла? *Центр демократії та верховенства права*: веб-сайт. URL : <https://cedem.org.ua/consultations/spadkuvannya-akauntu-facebook>. (дата звернення: 09.06.2023)
13. Омелян О. С. Поняття та ознаки цифрових слідів, що утворюються під час вчинення кіберзлочинів. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 457-466/

References:

1. Lisovskyi, P., Lisovska, Yu. (2020) Kvantova kompiuteryzatsiia yak fenomenalno-tsyfrova komunikatsiia v kibersuchasnosti: kreatyvna osobystist. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy - Pedagogical innovations: ideas, realities, perspectives*, 123-127. [in Ukrainian].
2. Radutnyi O. (2021) Pravovyi status ta kharakterystyka tsyfrovoi liudyny. *Informatsiia i pravo - Information and law, issue 4 (39)*, 35-51. [in Ukrainian].
3. Tom Kalver, Nassos Stylianu. (N. d.) Khto, de i skilky: 9 faktiv pro tryvalist zhyttia u sviti. *VVSnews Ukraine*: veb-sait. [Electronic resource] N. p. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44127764>. [in Ukrainian].
4. Krawchenko, P., Kiselova, T. (2021) Liudyna i bezsmertia v pohliadakh transhumanistiv. *Filosofski obrii - Filosofski obrii*, 45, 50-57. [in Ukrainian].
5. Buhaiova, N. (2021) Virtualizatsiia osobystosti: etychni ta yurydychni aspekty tsyfrovizatsii svidomosti. *Rozvytok medychnoho prava Ukrainy v konteksti yevrointehratsiinykh ta hlobalizatsiinykh protsesiv: mater. IV vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uch. (10 hrudnia 2020 r.) - Development of medical law of Ukraine in the context of European integration and globalization processes: Mater. IV All-Ukrainian science and practice conferences with international student (June 10, 2020)*, 61-66. Kyiv. [in Ukrainian].

6. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Redaktsiia vid 28.04.2023. (2001; 2003) [Electronic resource] N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukrainian].
7. Oreshych, V. (2023) Fenomen virtualnoi (tsyfrovoi) osobystosti u rozuminni tsyvilnoho prava. *Law and International Law*, 144, 293-296. Tokyo, Japan. [in English].
8. Avramova, O. (2022) Systema subiektiv prava intelektualnoi vlasnosti v umovakh stanovlennia kiberprostoru. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav - Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 2 (97), 39-47. DOI : <https://doi.org/10.32631/v.2022.2.03>. [in Ukrainian].
9. Lada Burych. (N. d.) Smert v epokhu didzhytalizatsii: shcho zalyshtysia pislia vas. *Digilaw Blog: veb-sait*. N. p. URL: <https://digilaw.pro/tpost/4ynoujh62l-smert-v-epohu-ddzhitalzats-scho-zalishit>. [in English].
10. *The dead may outnumber the living on Facebook within 50 years*. (N. d.) *EurekAlert: veb-sait*. [Electronic resource] N. p. URL : <https://www.eurekalert.org/news-releases/698549>. [in English].
11. Fiduciary Access to Digital Assets Act. (N. d.) *Uniform Law Commission: veb-sait*. [Electronic resource] N. p. URL : <https://www.uniformlaws.org/viewdocument/enactment-kit-68?CommunityKey=f7237fc4-74c2-4728-81c6-b39a91ecd22&tab=librarydocuments>. [in English].
12. Spadkuvannia akauntu v Facebook: shcho vidbuvaetsia zi storinkoiu liudyny, yaka pomerla? (N. d.) *Tsentr demokratsii ta verkhovenstva prava: veb-sait*. [Electronic resource] N. p. URL : <https://cedem.org.ua/consultations/spadkuvannya-akauntu-facebook>. [in Ukrainian].
13. Omelian, O. (2020) Poniattia ta oznaky tsyfrovykh slidiv, shcho utvoriuiutsia pid chas vchynennia kiberzlochyniv. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza - Forensics and forensic examination*, issue 65, 457-466. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.06.2023

Pypiak M., Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Vinnytsia Law, Department trade and economic institute of DTEU (Vinnytsia, Ukraine)
Kokarcha Y., Candidate of Political Science, Associate Professor of Vinnytsia Law Department trade and economic institute of DTEU (Vinnytsia, Ukraine)

ETHICAL AND LEGAL CHALLENGES OF DIGITAL IMMORTALITY: BOUNDARIES OF AUTONOMY AND IDENTITY IN THE DIGITAL ERA

The article examines the ethical and legal challenges associated with the concept of digital immortality in the context of the modern digital age. The authors consider the ethical and legal issues related to the preservation of the digital footprint and representation of the person after biological death on the Internet. The article proposes to analyze the ethical aspects of digital immortality, paying attention to the right of a person to decide what to leave after his death in the digital space. The concept of the legal status of a digital person is also discussed. The legal norms governing access to the data of deceased persons and their digital accounts are being studied. The authors propose mechanisms that can ensure the fulfillment of a person's will regarding his digital representation after death, in particular, taking into account autonomy and identity in the digital space. The article also focuses on

the legal aspects of removing the digital traces of deceased persons and ensuring the privacy and dignity of the deceased in the digital environment. Procedures and legal mechanisms that could be developed to address these issues are being explored. This article contributes to the integration of aspects of jurisprudence and philosophy to analyze the ethical, legal and philosophical dimensions of digital immortality. It emphasizes the importance of finding a balance between individual rights to privacy and control over one's digital heritage and collective interests such as societal norms, ethics and the protection of others. The conclusions presented in the article can serve as a basis for further discussion and development of ethical and legal factors that will take into account personal, social and technological aspects of digital immortality. Further research on this topic can contribute to the development of progressive legal and policy instruments that will ensure harmony between individual rights and societal needs in the digital space.

Keywords: digital immortality, ethics, legal challenges, autonomy, identity, privacy, digital legacy, social consequences, digital footprints, legal liability.

DOI: 10.33766 / 2524-0323.102.216-228

УДК: 346.548(477+4)

Утехін І. Б., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фундаментальних юридичних дисциплін Приватного вищого навчального закладу «Буковинський університет» (м. Чернівці, Україна)

e-mail: utehin.igor2017@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3937-4523>

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена дослідженню питання захисту прав споживачів-фізичних осіб за законодавством України та ЄС. Указано, що потреба захисту прав споживача зумовлена його вразливим становищем серед інших учасників цивільних відносин. Перед законодавцем постає завдання усунути цю нерівність. Зазначено, що захист прав споживачів у цивільному праві слід розуміти в широкому сенсі, через те що він одночасно є споживачем товарів, робіт і послуг. Правове регулювання цих відносин є складним через наявність численних законів. Встановлено, що існують об'єктивні та суб'єктивні причини недосконалості вітчизняного законодавства у сфері захисту прав споживачів. Виявлено недоліки законодавства та запропоновано внесення змін для покращення стану регулювання. Обґрунтовано позицію про необхідність легального визначення принципів «захисту прав споживачів» у законодавстві. Зазначено про необхідність доповнення Цивільного кодексу України положеннями «Про споживчий договір» в окремій Главі. Доведено, що це особлива договірна конструкція, яка має власні кваліфікуючі ознаки. Головною ознакою є те, що він має «споживчий» характер. Його суть – задоволення особистих та майнових потреб споживача-фізичної особи. Споживчий договір охоплює продаж товарів, найм майна, виконання робіт та надання послуг. Він має комплексний характер, на відміну від звичайних мінових договорів (купівлі-продажу, поставки, міни тощо). Визначено, що відповідальність за